

Södermanlands väg mot digitalisering

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

REGIONFÖRBUNDET
SÖRMLAND

Fotografier

s 1: iStock.com/PinkBadger

s 11: iStock.com/Wavebreakmedia

s 13: iStock.com/destillat

s 16–17: Lanthandel i Bergshammar, 1950-tal. Fotograf okänd.
Bergshammars hembygdsförenings arkiv.

s 20: iStock.com/Lifemoment

Grafisk formgivning och illustrationer:

Thomas Jansson | Holistisk kommunikation STHLM

Förord

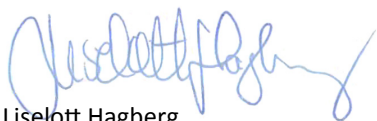
Sverige omformas i snabb takt, där digitala tjänster i allt högre grad blir en förutsättning för att individer, företag och offentliga organisationer ska kunna kommunicera och fungera effektivt. Digitala tjänster blir alltmer en naturlig del av vår vardag. Det handlar inte längre om att skicka e-post, sms och ringa samtal utan även om att handla varor och tjänster, leta information, umgås via sociala medier samt sköta myndighetskontakter.

Tjänsterna vi nyttjar utvecklas snabbt och rörlig bild används oftare och på nya sätt. I takt med att samhället blir mer digitalt påverkas också fler områden som är av stor betydelse i människors liv. I Sörmland ska det finnas goda förutsättningar att utbilda sig och arbeta. Vi har starka band med omvärlden och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Här i Sörmland har vi hållbara och attraktiva livsmiljöer. Därför är digitaliseringen så viktig.

Vår vision är att alla i Sörmland ska ha tillgång till bra bredbandsuppkoppling överallt – i hemmet, på arbetsplatsen, i offentliga lokaler och utomhus. Vårt mål är att kvaliteten på bredbandet ska vara så bra att du som användare upplever att du alltid kan nyttja de digitala tjänster du har behov av för stunden – och det oavsett var du befinner dig.

Därför har Länsstyrelsen och Region Sörmland tillsammans med kommunerna arbetat fram en bredbandsvision med en handlingsplan och ett antal aktiviteter som alla syftar till att främja digitaliseringen. Här vill vi berätta om det arbetet.

Nyköping, 2018-07-13

Liselott Hagberg
Landshövding i Södermanlands län

Viking Jonsson
Ordförande Regionförbundet Sörmland

Innehållsförteckning

Södermanlands väg mot digitalisering	s. 6
Digitalt innanförskap – Vår vision om bredband i Södermanland	s. 10
Sörmlandsmodellen	s. 12
Fiberkartläggning	s. 14
Marknadsundersökningen	s. 15
Digital lanthandel	s. 16
Landsbygdsprogrammet	s. 18
Bättre mobilnät	s. 20
Operativ effektivitet i fiberprocessen	s. 22
Principer för kommunala insatser på bredbandsområdet	s. 23
Digitalisering – Södermanlands politiker lär av Estland	s. 25
Sveriges första nationella bredbandskonferens – i Vingåker	s. 26
Digitalisera NU! – Konferens som ger mer kunskap om digitalisering	s. 28

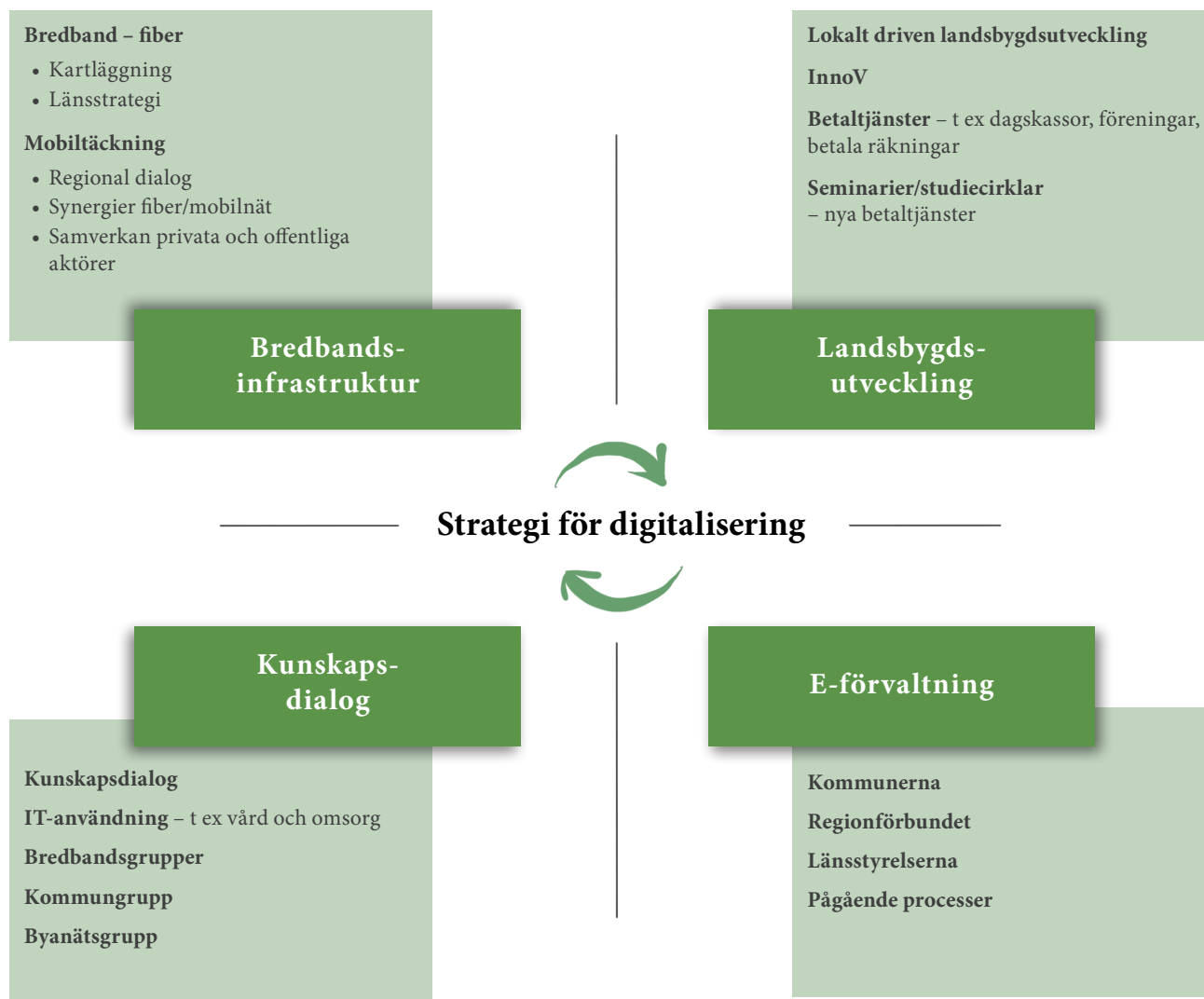
Södermanlands väg mot DIGITALISERING

Sverige reser i en snabb takt mot ett digitaliserat samhälle och Södermanland har skapat förutsättningarna för att vara med på den resan. Södermanlands ambitioner mot ökad digitalisering stärktes när Länsstyrelsen undertecknade en avsiktsförklaring om att ta fram en regional digital agenda. Ambitionen har varit att arbeta i nära samverkan med regionförbundet och andra regionala aktörer, där särskilt kommunerna är nyckelaktörer. Tillsammans bedömde Länsstyrelsen och Regionförbundet att störst fokus behöver finnas på fortsatt utbyggnad av it-infrastruktur och på att stödja utbyggnad av effektiva e-tjänster. Det är först när länet har en it-infrastruktur som når alla som digitaliseringens möjligheter kan tas tillvara fullt ut.

Den digitala strategin

I inledningen av arbetet om ökad digitalisering identifierade Länsstyrelsen fyra strategiskt viktiga områden: *Bredbandsinfrastruktur*, *Landsbygdsutveckling*, *Kunskapsdialog* och *E-förvaltning*. Sedan strategin för digitaliseringen togs fram är flera områden avklarade: fibertillgången har kartlagts och en metod har tagits fram; Länsstyrelsen, Regionförbundet och samtliga kommuner förutom Nyköping har tillsammans tagit fram en bredbandsstrategi; löpande dialog och samverkan med mobiloperatörerna är igång och pågående; Lokalt driven landsbygdsutveckling (LDL) och InnoV är klara; seminarier och studie-

cirklar kring nya betaltjänster sker löpande. Digitaliseringskonferensen som anordnades under 2016 var ett bra tillfälle för kunskapsdialog och ytterligare kunskapsforum är igång genom en bynättsgrupp samt gemensamma projekt kring it-användning. Inom e-förvaltningsområdet har ett flertal pågående processer startats upp. Inom samtliga områden har de strategiska aktörerna målmedvetet arbetat tillsammans. I vår väg mot ökad digitalisering är samverkan en framgångsfaktor och det är något som Länsstyrelsen har arbetat för. En särskilt viktig insats var bildandet av Södermanlands kommunnätverk kring utbyggnad av bredbandsinfrastruktur, vilket startades upp under hösten 2015.

Nätverket

I varje kommun har en kommunanställd person ansvar för bredbandsfrågorna. Det är komplexa frågor där nya frågeställningar och utmaningar uppstår ständigt. Att få delta i ett sammanhang där andra personer stått, eller står, inför samma utmaningar har varit av stor betydelse. Kommunnätverket har träffats minst en gång i kvartalet och varit en viktig plattform för både erfarenhetsutbyte mellan länets bredbandskoordinatorer och för gemensamma aktiviteter. Gruppen leds av Länsstyrelsen och Regionförbundet tillsammans och hittills har följande områden behandlats:

- detaljerad kartläggning av befintlig infrastruktur
- dialogmöten med marknadens aktörer
- mätning av mobilnätsprestanda
- kundundersökning – medborgare och företag
- kartläggning och jämförelse av kommunernas markavtal och schaktvillkor
- kontinuerlig information om status kring bredbandsstödet
- innebörden av utbyggnadslagen samt befintlig fiberreglering
- uppföljning av ändring i PBL
- regler kring upplåtelse av vattentorn för master och antenner.

Samarbetet har även lett till att Länsstyrelsen tecknat samverkansavtal med Telia, IP-Only och Telenor, förslag på samordnade markavtal samt bidragit till att Vingåkers kommun arrangerade Sveriges första nationella bredbandskonferens.

Kommunnätverket har visat på betydelsen av samverkan ur många perspektiv. Framför allt har det bidragit till bättre förutsättningar för effektiv utbyggnad av bredbandsinfrastruktur. Det har dessutom skapat en gemenskap mellan personer med likartade arbetsuppgifter, goda exempel har gett ringar på vattnet och misstag har kunnat undvikas. Det är en arbetsform som kommer att kopieras i andra sammanhang där samverkan är viktig, t ex framtida digitaliseringsprojekt.

Bredbandsinfrastruktur

Bredbandsutbyggnaden är en utmaning i Södermanland, såsom i många delar av landet. Det behövs en kraftsamling kring utmaningen och bredbandsstrategin visar hur den ska tas

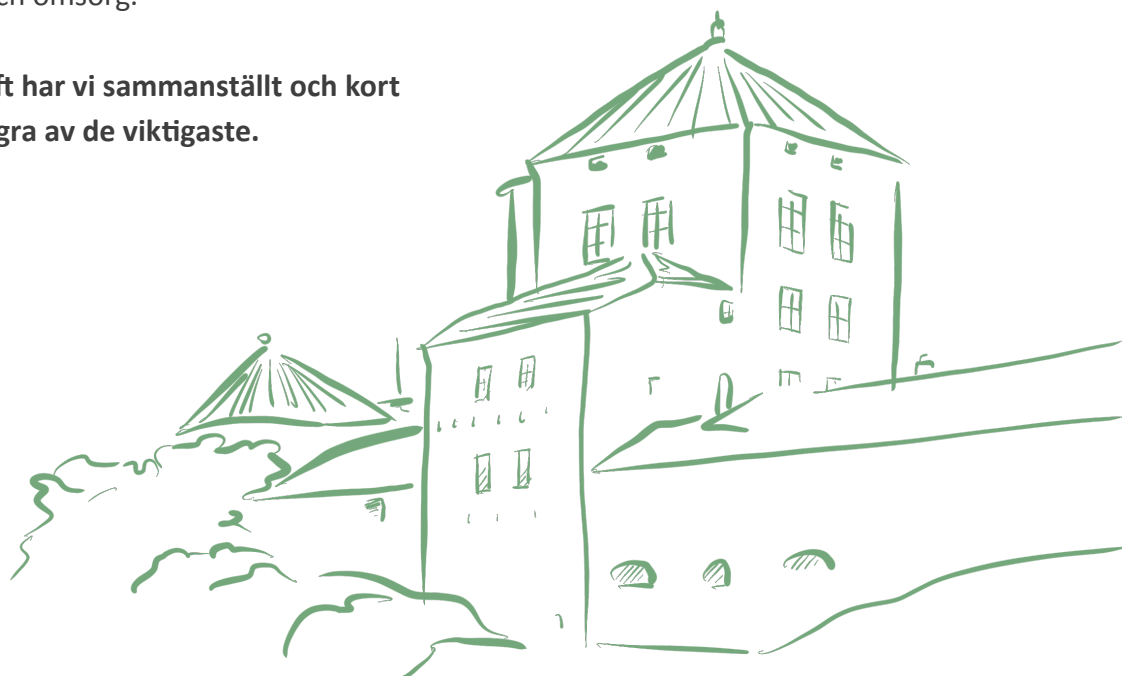
om hand. Med de insatser som gjorts går det i rätt riktning, men mycket återstår, i synnerhet på landsbygden. En viktig insats under de senaste åren är de statliga bredbandsstöden. Under sommaren 2016 fattade Länsstyrelsen beslut i den första fördelningen av bredbandsstödet. Denna omfattade ca 70 miljoner kronor, och under 2017 och 2018 har drygt 30 miljoner beviljats årligen. Dessa stödmedel har bidragit till utbyggnad av fiberbaserad bredbandsuppkoppling till ca 4 000 hushåll på den sörmländska landsbygden. Därtill har den kommersiella utbyggnaden som åstadkommit inom ramen för samverkansavtalen med Telia och IP-Only samt stadsnätens insatser bidragit till en påtaglig fiberutbyggnad.

En mängd aktiviteter

Under de tre år som arbetet mot ökad digitalisering bedrivits har en mängd aktiviteter genomförts. De har omfattat allt från dialogmöten och konferenser till fördelning av stöd och bildande av regionalt projekt kring ökad användning av digitaliseringens möjligheter inom vård och omsorg.

I denna skrift har vi sammanställt och kort beskrivit några av de viktigaste.

Digitalt innanförskap

– Vår vision om bredband i Södermanland

Under våren 2014 genomförde Regionförbundet Sörmland en kartläggning av bredbandsinfrastrukturen – hur långt utbyggnaden av bredband hade kommit och hur vi ligger till i förhållande till regeringens mål i relation till andra delar av landet. Resultatet visade på ett behov av ökade insatser på området och Regionstyrelsen beslutade därför att arbeta fram en vision och strategi för bredband i Södermanland som antogs i maj 2015.

Vår bredbandsvision tar sin ansats i det faktum att digitala tjänster blir alltmer nödvändiga för att individer, företag och offentliga organisationer ska kunna kommunicera och fungera effektivt. Att inte ha tillgång till ett väl fungerande bredband leder till ett digitalt utanförskap. Vi vill se till allas möjligheter att använda digitala tjänster och ge alla lika villkor att ta del av information, tjänster och kommunikation.

Vision

Visionen för bredband i Södermanland är att alla ska ha tillgång till bra bredband överallt – i hemmet, på arbetsplatsen, i offentliga lokaler och utomhus. Bredbanden ska möjliggöra valfrihet genom att vara tillgängliga för olika former av fastighetstyper och geografiska lägen. Kvaliteten (hastighet/prestanda/tillgänglighet) ska vara tillräckligt bra för att ge en fullgod användarupplevelse av alla digitala tjänster överallt.

Strategi

För att öka utbyggnadstakten av både fiber och mobil nätinфраstruktur ska vi arbeta aktivt för att undanröja hinder som försvårar och fördyrar utbyggnaden. För att stimulera till ökade investeringar ska vi samarbeta närmare

med olika aktörer som investerar i bredbandsinfrastruktur på marknadsmässiga villkor. I vår strävan efter ett digitalt innanförskap för alla i Södermanland ska vi efter bästa förmåga och tilldelade ekonomiska resurser stödja utbyggnad av bredband i områden som inte är av kommersiellt intresse.

Gemensam grund framåt

Vårt operativa arbete med att verkställa strategin har nu bedrivits i flera år och det har bidragit till en kraftig ökning av investeringar i fiberutbyggnad i regionen. På flera punkter har vår vision och strategi visat sig vara framsynst och den ligger i linje med den strategi som regeringen lanserade i december 2016. Regeringens strategi inkluderar nu även den mobila infrastrukturen och har ett ökat fokus på kostnadseffektivare anläggning av de aktuella infrastrukturerna.

Vår regionala strategi har, med undantag av Nyköpings kommun, antagits av samtliga kommuner i länet. Det har i sin tur lagt grunden för en nära operativ samverkan och ett kunskapsutbyte mellan kommunerna, Länsstyrelsen och Regionförbundet. □

Sörmlands -modellen

Regional strategi för bredband

Kommunerna i Södermanland är viktiga aktörer för utbyggnaden av infrastruktur för bredband, både vad gäller fiber och mobilnät. Länsstyrelsen har tillsammans med Regionförbundet Sörmland regelbundet samverkansmöten med respektive kommuns bredbandsstrateg. Där informerar vi om vårt arbete med stöden, bredbandsutvecklingen och i aktuella frågor som rör marknaden och dess olika aktörer.

Olika tillvägagångssätt

Kommunerna har valt att hantera frågan om bredband på olika sätt, vilket innebär att de hade olika situationer och utgångspunkter när samverkansgruppen startades år 2015. Vissa har investerat i ett eget kommunalt stadsnät, andra har valt en linje med närmare samverkan med marknads aktörer och några har en kombination av eget stadsnät och operatörs-samverkan. De olika modellerna fungerar olika bra i olika situationer; i en liten tätbefolkad kommun kan det vara framgångsrikt att snabbt nå en hög fiberpenetration med eget stadsnät, medan det för en kommun med större geografisk spridning kan vara mer fördelaktigt med andra förhållningssätt.

Samverkan och utmaningar

Oavsett om en kommun har eget stadsnät eller inte finns det många frågor och utmaningar

som man har gemensamt och som det finns en ömsesidig nytta att samverka om. Flera kommuner i länet är dessutom små och då kan det vara svårt att ha en person som engagerar sig i bredbandsfrågan på heltid, vilket gör nyttan av samverkan än större. Länsstyrelsen och Regionförbundet bjuder in kommunerna till samverkansmöten om bredband fem till sex gånger per år. De frågor och utmaningar som adresseras på mötena har alla till syfte att stimulera och underlätta utbyggnaden av fiber och mobilnät i länet. Några av de områden som har varit på dagordningen är följande:

- Vad betyder regeringens bredbandsstrategi för den lokala utbyggnaden?
- Vilka är de bästa metoderna att samverka effektivt med marknads aktörer?
- Regelverket och beviljande av stöd för utbyggnad på landsbygden.
- Hur kan vi undanröja kostnadsdrivande grävvillkor för att underlätta utbyggnaden?
- Uppföljning av utbyggnaden och medborgarnas nivå av nöjdhet med bredbandet.

Respektive kommun i Södermanland som har beslutat att anta den regionala visionen om bredband har också utsett kommunens representant i samverkansgruppen. Det enda kravet har varit att den person som deltar från kommunen representerar kommunen och inte stadsnätet, vilket också är ett krav som ställs från regeringens Bredbandsforum. □

FIBER- kartläggning

I enlighet med den regionala brebandsstrategin har Länsstyrelsen i uppgift att följa upp utfallet av bredbandstillgången i länet. För utbyggnaden av den fasta infrastrukturen för bredband, dvs framförallt fiber, presenterar PTS resultatet av en årlig uppföljning. PTS samlar in uppgifter från alla operatörer om hur många adresser som har tillgång till bredbandshastighet om 100 Mbit/s eller högre. Detaljeringsgraden i det som redovisas publikt av PTS är dock inte tillräcklig för att kunna användas som underlag för utvärdering av bredbandsstrategins utfall i länet. Ett arbete har därför gjorts för att få en bättre bild av hur tillgången på snabbt bredband ser ut i länet.

Kartläggning

Som ett första steg identifierades totalt antal byggnader som finns i Södermanlands län. Dessa utgjorde tillsammans närmare 200 000 unika byggnader. I dialog med en teleoperatör och med GIS-experten på både Länsstyrelsen och i en av våra kommuner identifierades vilka typer av byggnader som rimligtvis skulle kunna vara aktuella för fiber, på kort eller lång sikt.

Analys

Efter en mer detaljerad analys visade det sig att en stor del av det totala antalet byggnader utgörs av uthus och olika former av komplementbyggnader där ingen bor eller bedriver någon form av verksamhet som kan tänkas

behöva fiber. Efter att dessa hade exkluderats återstod ca 90 000 byggnader, varav 38 000 finns på landsbygden och 25 000 är fritidshus. Det gav en stärkt insikt om den stora betydelsen av fiberutbyggnad även utanför tätorterna och till alla typer av relevanta byggnader. Vår långsiktiga vision är att alla dessa byggnader ska ha tillgång till fiber eller motsvarande.

Länsstyrelsen fick, efter att ha ställt en formell begäran till PTS, uppgifter om till exakt vilka byggnader i Södermanland som det finns fiber. De data som erhöles av PTS första året avsåg oktober år 2014 och visade att det fanns fiber till ca 15 000 byggnader. Därefter visar analysen att antalet har ökat till 22 000 byggnader i oktober 2016 och 38 000 i oktober 2017. Under de fyra år som denna uppföljning har gjorts har penetrationen av antal relevanta byggnader med fiber i Södermanland ökat från 17 procent till 42 procent.

Praktisk användning

Insamlad data importerades i Länsstyrelsens GIS-system. Genom detta har vi med kluster- och hotspot-analyser kunnat stötta utbyggnaden och dialogen med marknadens aktörer om till vilka områden det är mest relevant att fokusera fiberutbyggnaden.

Länsstyrelsens arbete med GIS-baserade analyser av fiberutbyggnaden har rönt stort intresse hos andra intressenter. Flera andra Länsstyrelser har antagit samma metodik och PTS har anpassat sin analys från data på adressnivå till byggnads-ID. Vi har haft en fortsatt dialog med PTS om mätmetodik och har bl a inkommit med vår syn på de utmaningar som uppföljningen kan ställas inför med regeringens nya strategi i den mån andra definitioner används. □

Marknadsundersökningen

Länsstyrelsen och Region Sörmland har visionen om bra bredband för alla. Att återkommande följa upp strategin för att nå visionen är av stor betydelse för att identifiera vilka åtgärder som krävs under resans gång. Eftersom visionen utgår från användarperspektivet har vi ansett det vara särskilt viktigt att även uppföljningen tar sin utgångspunkt därifrån. Mätning och uppföljning av hur infrastrukturen för fast och mobilt bredband byggs ut är viktigt för planeringen, investeringar och stödmedel, men till syvende och sist är det viktigaste dock individernas användarupplevelse av digitala tjänster, oavsett om de är på arbetet, i hemmet eller på väg.

Kvantitativ undersökning

För att få en uppfattning om hur individer upplever bredbandet i Södermanland beslutade vi i strategin att minst vartannat år göra en kvantitativ undersökning som riktar sig till ett urval av användare i länet. Användarna är privatpersoner, företag och offentlig verksamhet. Undersökningen ska primärt försöka identifiera hur användare i regionen upplever tillgång och efterfrågan på bredband.

I oktober 2015 utformade vi en enkät med ett tjugotal frågor som stämde av med de kommunala bredbandsstrategerna. Ett marknadsundersökningsföretag anlätades för att skicka ut enkäten till privatpersoner. Till företagsutskicket bidrog de olika kommunernas näringslivskontor med register och e-postadresser. Samtliga kommuner i Södermanland deltog i enkäten och dess utskick. Enkäten till privatpersoner upprepades under 2018 i egen regi.

Resultat

Den senaste enkäten till privatpersoner genomfördes år 2018 och visade tydligt hur stor betydelse internet nu har i våra liv – över 95 procent av oss använder internet flera gånger dagligen och 93 procent anser att det är viktigt eller mycket viktigt. Drygt åtta av tio medborgare använder fast bredband och nästan en fjärdedel av dem upplever att

bredbandet är långsamt. Trots en ganska omfattande fiberutbyggnad de senaste åren är upplevelsen i genomsnitt inte bättre nu jämfört med mätningen 2015. De som har fiber är som regel nöjda medan de som har bredband via det gamla kopparnätet förefaller bli mer och mer missnöjda i takt med att internetanvändandet ökar. I de kommuner som har en högre grad av fiberuppkopplingar ligger nöjdheten på en högre nivå generellt. De som använder mobilt bredband i Sörmland är något färre, knappt fyra av tio, och deras upplevelse är ungefär densamma – det fungerar inte tillräckligt bra och upplevelsen de senaste två åren har inte förbättrats.

Målsättning framåt

Vår ambition är att åtminstone nio av tio företag och privatpersoner ska vara nöjda med sitt fasta och mobila bredband och inte uppleva att det är begränsande. Vår tro och förhoppning är att alla de insatser vi gör för att verka för en fortsatt utbyggnad av fiber och de mobila 4G-näten i både stad och landsbygd sammantaget ska ta oss allt närmare målet. Allt fler användningsområden och en ökning av den totala användningen ställer hela tiden högre och högre krav och förväntningar på den digitala infrastrukturen och att bara hålla jämna steg med den utvecklingen är en tuff utmaning i sig. □

Digital lanthandel

“ Möjligheten att kunna handla digitalt innebär fler fördelar: äldre kan bo kvar på orten och barnfamiljer får mer tid över. Det i sin tur kan påverka inflyttningstalen positivt och också göra det mer attraktivt att bo kvar.

Projektet "Lokalt driven landsbygdsutveckling" genomfördes mellan sommaren 2013 och december 2014. Syftet med projektet var att stärka servicen på den storstadsnära landsbygden och man beviljades medel av Länsstyrelsen med Nyköpings kommun som medfinansier. Inom ramen för projektet bedrevs ett antal delprojekt. Ett av delprojekten var "Digital lanthandel".

Syfte och mål

Digital lanthandel är en innovativ servicelösning på de problem som uppstår när matbutiken stänger på orten och inköpen måste lösas genom att ta bilen till annan ort – ibland flera mil från bostaden. Möjligheten att kunna handla digitalt innebär fler fördelar: äldre kan bo kvar på orten och barnfamiljer får mer tid över. Det i sin tur kan påverka inflyttningstalen positivt och också göra det mer attraktivt att bo kvar.

Målet med delprojektet var att börja utveckla tre e-handelspunkter för dagligvaruhandel: klargöra förutsättningar på nätet, distributionsformer och distributionsnät.

Projektets genomförande

I samhället Stavsjö genomfördes en förstudie och man bedömde att det fanns goda förutsättningar att påbörja ett pilotprojekt då man som grund har ett stabilt bredband i form av en nedgrävd fiber som ger hög tillgänglighet till nätet. På det första stormötet kom det fram en mängd idéer och man bildade sju arbetsgrupper med tre till fyra personer i varje

som fick i uppgift att tänka på idé och lösning. Det som krävs för att starta en digital lanthandel är

- bredband och viss datakunskap
- en butik som är villig att leverera
- programvara som registrerar beställningar
- ett utlämningsställe med kylrum, frysrum och lastbrygga
- kodlås som kunderna har tillgång till
- visst ekonomiskt stöd från kommunen
- engagemang och ideellt arbete.

De två mest tidskrävande uppgifterna i projektet var dels att få en matbutik att samarbeta, dels hur man skulle skapa en flexibel och central avhämtningsplats. På hösten 2014 och efter en längre tids testverksamhet öppnade den digitala lanthandeln i Stavsjö och projektet gick i mål.

Stavsjö-modellen

När projektet "Lokalt driven landsbygdsutveckling" avslutades i december 2014 hade man förutom lanseringen av handeln i Stavsjö även påbörjat arbetet med en motsvarande i Ålberga. Efter projektets avslut har den digitala lanthandeln i Ålberga lanserats liksom även på orterna Aspa och Råby. Den modell för projektgenomförande som arbetats fram i Sörmland skulle kunna användas på andra orter i hela Sverige. Med ett bra fibernät som grund skulle konceptet "Digital Lanthandel" kunna vara en av framtidens lösningar för en levande landsbygd. □

Landsbygds- programmet

Länsstyrelsen började aktivt arbeta med bredbandsfrågan under 2009 och 2010 och insåg i ett tidigt skede att det behövdes en bred process för information och kunskapsuppbyggnad. Dels handlade det om att bygga upp Länsstyrelsens egen kompetens i bredbandsfrågan, dels att föra dialog med kommuner, andra myndigheter, intresseorganisationer samt bygdegrupper och boende på landsbygden. Detta arbete lade grunden för ett effektivt utnyttjande av bredbandsstöd och fiberutbyggnad på landsbygden.

Öka intresset för bredbandsfrågan genom informationsutbyte

När Länsstyrelsen påbörjade arbetet var intresset för bredbandssatsningar i länet lågt. För att öka intresset genomfördes olika möten med Regionförbundet, kommunernas bredbandsansvariga och kommunernas politiska ledningar. Samtliga länets kommuner besöktes och informerades om regeringens bredbandsstrategi och vilka stödmöjligheter som fanns. Diskussionerna var konkreta med hu-

vudsyftet att genom ömsesidigt informationsutbyte bidra till ökad kunskap och intresse för bredbandsfrågan i länet och på så sätt skapa en grund för ett framtida regionalt bredbandsarbete. Förankringen skedde genom information och diskussioner vid bland annat partnerskapsmöten. Gruppen "Partnerskap för landsbygdsutveckling" består av representanter från länets kommuner, LRF, Hushållningssällskapet, Regionförbundet, Skogsstyrelsen, Hela Sverige ska leva, Coompanion, Leadergrupperna Inlandet, Kustlinjen och Gränslandet. Resultatet av den mobilisering och arbetsinsats som gjordes blev att det tidigare svala intresset för bredbandsfrågan utvecklades till en levande och aktuell fråga i kommunerna och ett flertal bygdeggrupper aktiverades.

Höghastighetsnät på landsbygden

För att uppnå målen i regeringens bredbandsstrategi måste även landsbygden få tillgång till höghastighetsnät. På stora delar av landsbygden är det dock inte kommersiellt möjligt att bygga fibernät utan någon form av bidrag. Med anledning av detta har det sedan 2010 funnits stödmedel i landsbygdsprogrammet (LBP). Dessa är öronmärkta för utbyggnad av bredband på landsbygden där marknaden inte beräknas bygga ut av egen kraft.

Inledningsvis gick stödmedlen till fiberutbyggnad som skedde i regi av de kommunalt ägda stadsnäten samt byalagen (fiberföreningar). I Södermanland var det relativt få projekt där byalag anslutit sig till någon av de stora nationella nätägarna. I takt med att byalagskonceptet blev mer etablerat tog de stora nät-

bolagen fram erbjudanden och affärsmodeller som var bättre anpassade till byalagens behov, vilket bidrog till en positiv förändring. Under den senaste stödperioden har regelverket premierat större projekt och stödmedlen i Södermanland har framförallt gått till projekt drivna av de nationella nätägarna samt även några stadsnät.

Kanalisationsstöd vid samförläggning

Länsstyrelsen har också haft möjlighet att ge särskilt stöd för nedläggning av tomrör, så kallat kanalisationsstöd. En sådan investering görs ofta i samband med någon annan infrastrukturåtgärd som exempelvis VA-arbeten. När kravet på samtidig kanalisation togs bort 2010 ökade intresset och medlen tog snabbt slut. □

Visionen för bredband i Södermanland är att alla ska ha tillgång till bra bredband överallt – i hemmet, på arbetsplatsen, i offentliga lokaler och utomhus. Bra bredband utomhus ställer höga krav på mobilnäten som är den infrastruktur som används mest.

Bättre mobilnät

Fokusfrågor för att stödja utbyggnaden

På regeringens uppdrag och i samverkan med PTS arrangerade Länsstyrelsen och Region Sörmland en regional konferens om mobiltäckning. Konferensen hölls i Nyköping i oktober 2014 och syftade till att sammanföra teleoperatörer och lokala och regionala företrädare som kan medverka till att stödja utbyggnaden av infrastruktur för mobil kommunikation. Till konferensen kom 50 stycken kvalificerade deltagare och i fokus stod nedanstående frågor:

- På vilka sätt följs täckning och kapacitet i mobilnäten upp?
- Vilka möjligheter finns till bättre mobilnät genom mer radiospektrum?
- Kan man hitta synergier mellan fast och mobilt bredband i utbyggnadsarbetet?

Genomförda samarbetsaktiviteter

Som ett resultat av konferensen startades ett antal aktiviteter upp med syfte att dels undanröja hinder för utbyggnaden av mobilnäten, dels fördjupa dialogen med mobiloperatörerna.

Inplacering i vattentorn

För att få en bra mobiltäckning är det fördelaktigt att placera mobilsajterna på höga byggnader eller master. I tätorter är vattentorn en attraktiv plats för detta. Vattentornen är dock en känslig miljö eftersom skydd av vatten har

högsta prioritet. För att bidra till en bättre dialog mellan parterna har frågan adresserats inom ramen för samverkan med kommunernas bredbandssamordnare.

Mätning av mobiltäckning

För att mäta mobilnätens täckning har man idag en metod där man placerar mätutrustning i renhållningsbilar. Fördelen med detta är att bilarna färdas på de vägar där hushåll och företag finns och de kan därför ge en relevant nulägesbild av täckningen. Länsstyrelsen har bidragit med finansiellt stöd till kommunerna för att utföra mätningarna.

Operatörsdialog

Under 2016 arrangerades ett dialogmöte mellan tre kommuner och Tele2:s och Telenors gemensamma bolag för mobilnätsutbyggnad (Net4Mobility). Formatet för mötet möjliggjorde en mer öppen dialog än vad som var möjligt på konferensen i Nyköping. Mötet resulterade i en mer detaljerad insikt i Net4Mobilitys utbyggnadsplaner och en mer specifik dialog kring de medverkande kommunernas förutsättningar. Tack vare detta kunde vi omedelbart eliminera några av de identifierade hindren för mobilnätens utbyggnad.

Ökade krav på mobilnäten ger behov av förtätning av antalet sajter och under 2018 planeras därför ytterligare dialogmöten med Net4Mobility och med Telia. □

Operativ effektivitet i fiberprocessen

Som en konsekvens av ett intensifierat arbete för att stimulera till fiberinvesteringar i länet ökar antalet förfrågningar från marknadens aktörer, samt inkommande mark- och schaktavtalsärenden till kommunerna. I dialog med regeringens Bredbandsforum och med de kommunala bredbandsstrategerna i länet identifierades därför behovet av en tydligare kommunal process för hanteringen av olika aktörers initiativ att anlägga fiber.

I många kommuner har vi gemensamt identifierat att utbyggnadstakten av fiber kan behöva tredubblas jämfört med de senaste åren, vilket kommer resultera i en ytterligare stor ökning av antalet ärenden för den kommunala administrationen att hantera. Andra viktiga faktorer för att lyckas med fiberutbyggnaden är klara och tydliga regler och att näten byggs på ett kostnadseffektivt men ändå robust och säkert sätt. Det fanns därför goda skäl att se över arbetsprocesserna och säkerställa genomtänkta rutiner och avtal. En ambition var också att ensa regelverk och villkor mellan kommunerna i Södermanland så långt det var möjligt.

Vi beslutade att använda en kommun som ”pilot” för att ta fram en process och nya uppdaterade markavtal och schaktinstruktioner. Strängnäs kommun valdes dels för att förvaltningen upplevde ett behov av att säkra att

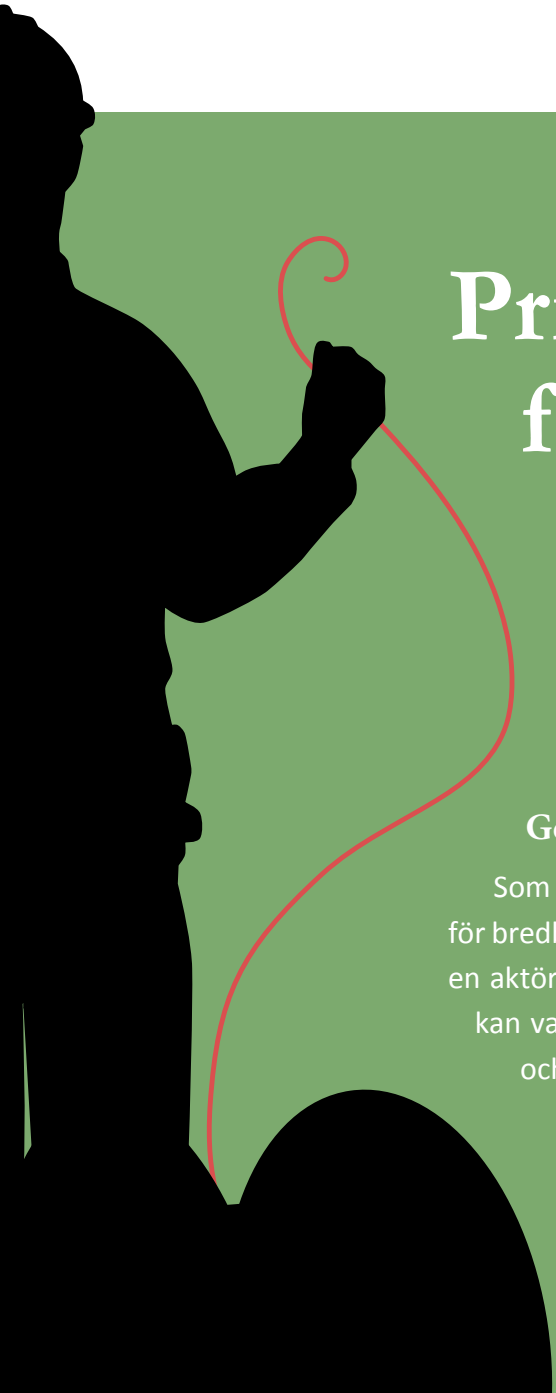
etableringen av ny digital infrastruktur skulle ske på ett kontrollerat vis, dels för att göra Strängnäs mer attraktivt för fiberinvesteringar. Dialog hade börjat föras med fler aktörer än stadsnätet och man upplevde en risk att om Strängnäs kommun inte säkerställde en smidig process för nyetablering av digital infrastruktur i form av fiber skulle omfattningen av dessa projekt ta orimlig plats i den kommunala administrationen de närmaste åren. Kommunen skulle ha svårt att hantera de ökade volymerna fullt ut och följderna skulle bli att bristerna i kommunens interna process hämmade marknadens investeringar i fiber.

Arbetet påbörjades under hösten 2017 med mål att

- förvaltningen ska ha tydliga rutiner för vem som gör vad – i alla vanligt förekommande delar av processen
- förvaltningen ska ha en kartlagd process med tillhörande dokument som ger respektive enhet och handläggare en trygghet i hanteringen av enskilda ärenden
- kommunen ska ha genomtänkta standardavtal klara för alla väsentliga delar av processen.

Arbetet har drivits som ett tvärfunktionellt projekt med aktiv involvering av kommunikation, mark och exploatering, teknik och service och planenheten samt med stöd av staben, kommunchef och kommunstyrelsens ordförande. Länsstyrelsen och Regionförbundet Sörmland har bidragit med samverkan med andra län via regeringens Bredbandsforum. Under våren 2017 kunde projektet presente-

ra nya markavtal och schakttillstånd som är "best-practice" av alla kommuners avtal i länet, och de är avstämda med flera av marknadens offentliga och privata aktörer. Avtalsmallarna publicerades för alla att fritt använda och det är vår fasta övertygelse att de kommer bringa ordning och reda samt få fiberinvesteringarna att räcka till fler. □

Principer för kommunala insatser på bredbandsområdet

Gemensamma principer 2010

Som markägare och väghållare har kommunerna alltid haft en nyckelroll för bredbandsutbyggnaden. Ofta är man även ägare av stadsnät och därmed en aktör på marknaden som konkurrerar med kommersiella aktörer, vilket kan vara en balansgång i vissa fall. Med anledning av detta tog SKL, PTS och Konkurrensverket år 2010 fram gemensamma principer om kommunala insatser på bredbandsområdet. Riktlinjernas syfte är att ge den kommunala verksamheten vägledning för att gynna både utbyggnad och konkurrens.

Översyn 2016

Under 2016 tog PTS initiativ till en översyn av principerna, och marknadens intressenter bjöds att inkomma med remissvar för att ge sin syn på hur principerna skulle kunna förtydligas och bli mer ändamålsenliga.

Regionförbundet Sörmland välkomnade tillfället att bidra till arbetets fortskridande och uppdaterade de kommunala principerna för vårt område med utgångspunkt från vår tidigare dialog med såväl kommunerna i Södermanland som marknadens olika fiberaktörer. Det faktum att samverkansarbetet i Södermanland har varit framgångsrikt, trots olikheterna mellan kommunerna i hanteringen av bredbandsfrågan, har lärt oss mycket om hur dessa frågor med fördel kan hanteras.

Remissvar från Regionförbundet Sörmland

I vårt svar till PTS redogjorde vi för vår syn på principerna från 2010 och vad som enligt vår erfarenhet skulle kunna förbättras för att vara mer i linje med dagens marknadssituation.

I grunden ställde vi oss positiva till att principerna finns kvar och att de uppdateras. Det främsta skälet till det är att i princip samtliga kommuner i Södermanland har ett stort behov av omfattande investeringar från marknadens aktörer och att det skulle vara negativt för regionens medborgare om detta hämmas. Vi har genom vårt arbete noterat stora skillnader i agerandet från de olika kommunerna i regionen och hur detta har resulterat i variationer i intresset från marknadens aktörer att investe-

ra. Vi tror att principer för kommunala insatser på området är viktiga för att minimera hinder för utbyggnaden och nå vår vision att alla ska ha tillgång till bra bredband överallt – i hemmet, på arbetsplatsen, i offentliga lokaler och utomhus.

Vi har noterat att den överenskommelse som gjordes år 2010 mellan PTS, SKL och Konkurrensverket i huvudsak adresserade två frågeställningar: kommunen som markägare och kommunen som ägare av bredbandsnät.

Kommunen som markägare

Det viktigaste för att investeringarna ska räcka till fiber för så många som möjligt är att kommunens villkor är icke-diskriminerande och att de inte heller är kostnadsdrivande. Det innebär att villkoren för till exempel återställning ska vara i linje med vad som behövs när moderna metoder används – vare sig mer eller mindre. Vi framhöll därför att vi är positiva till en utökning av omfattningen och detaljeringsgraden gällande de principer som adresserar kommunen som markägare.

Kommunen som ägare av bredbandsnät

Vår erfarenhet av bredbandsutbyggnaden i Södermanland är att kommunen som ägare av bredbandsnät i sig inte är ett hinder för marknadens investeringar. Stadsnät kan existera parallellt med marknadens aktörer, förutsatt att man inte går för högt upp i värdekedjan och att kommunen agerar opartiskt som markägare, väghållare och fastighetsägare. □

– Södermanlands politiker LÄR AV ESTLAND

Digitalisering var temat för ledningskonferensen i oktober 2016. Digitalisering är en väsentlig utvecklingsfaktor för samhället och vi i Södermanland behöver öka takten för att vässa välfärden med digitalisering. Regionförbundet besökte Estland som arbetar målmedvetet och framgångsrikt med digitalisering gentemot sina medborgare. Syftet var att inspirera till nytänkande i Södermanland och se hur vi i samverkan i länet kan skynda på den digitala utvecklingen. Samtliga kommuner deltog på konferensen samt landstinget och regionförbundet.

Ur programmet

Programmet var omfattande, med talare från både Sverige och Estland. Förutom digitaliseringsens betydelse i stort var e-hälsa, innovation och e-säkerhet återkommande ämnen. Programmet kan sammanfattas i följande punkter:

- Digitalisering som väsentlig utvecklingsfaktor för samhället.
- Estlands digitala utveckling till ledande position.
- Digitala tjänster inom offentlig verksamhet i Estland.
- Hur driver Estland sina offentliga digitaliseringsprocesser vidare?
- Hur tar vi lärdom för att påskynda den digitala utvecklingen i Södermanland?

Att gå från analog till digital information – Södermanlands utmaning

Endast två av tio svenskar anser att kommuner och landsting lever upp till deras digitala förväntningar. Utmaningen för Södermanland är att ta reda på vad invånarna vill ha och att

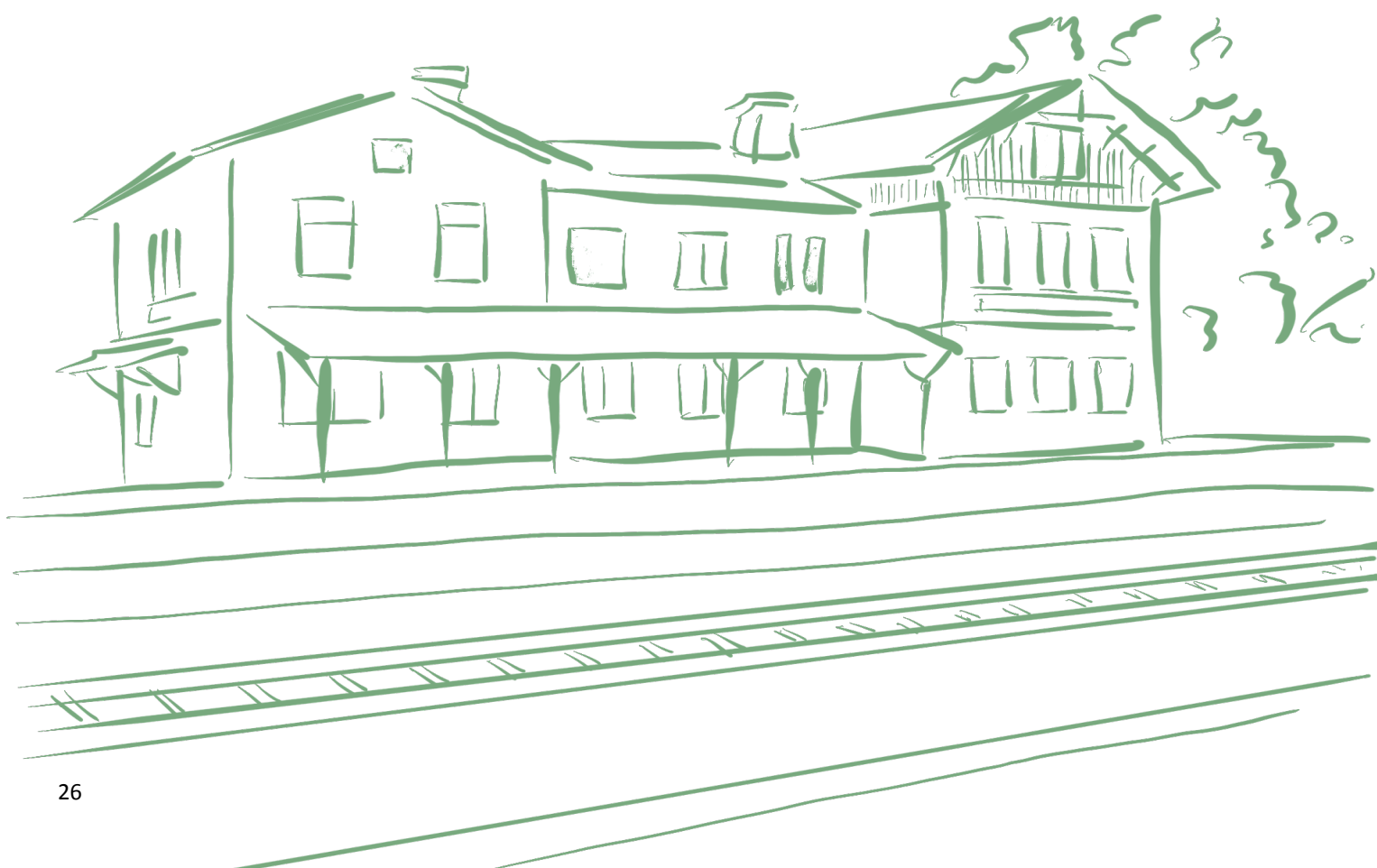
förändra sitt sätt att arbeta. Erfarenheterna från Estland säger att det behövs starka och framsynta ledare, börja se det digitala som originalet och pappret som kopian, inse att utvecklingen inte går över en natt, att pengar behöver satsas på utbildning, utveckling och säkerhet, strikt lagstiftning. Dessutom behöver de digitala lösningarna vara efterfrågade och förenkla för invånarna för att de ska kunna se nyttan med en digital lösning och vilja använda den. I Estland sparar staten 2 procent av den totala stadsbudgeten årligen, därtill gör man en enorm miljöinsats. En stor utmaning men med ännu större möjligheter sett ur Södermanlands perspektiv.

Reflektioner

Deltagarna konstaterade att konferensen varit insiktsfull och lärorik. Med digitaliseringen följer oändliga möjligheter. Det finns många vinster att göra och vi kan frigöra resurser genom att satsa nu. Det går uppenbarligen att lyckas även om man är liten och kanske är det ”vi som är små” som ska driva på. I Estland sägs det att det enbart finns tre saker man inte kan göra online: gifta sig, skilja sig och göra bostadsaffärer. □

SVERIGES FÖRSTA
BREDBANDSKONFERENS

Vingåker

I februari 2017 arrangerade Vingåkers kommun tillsammans med Regionförbundet Sörmland en nationell bredbandskonferens för kommunala och regionala bredbandssamordnare från hela Sverige. Eventet samarrangerades med Post- och telestyrelsen, Bredbandsforum, Sveriges kommuner och landsting, Telia, IP-Only och Svenska Stadsnätsföreningen, som alla var representerade. På plats fanns också Mikael Ljungblom, politiskt sakkunnig hos digitaliseringsminister Peter Eriksson, och han presenterade regeringens nya bredbandstrategi där man höjt målsättningen från att 90 procent av hushållen ska ha tillgång till 100Mbit/s år 2020 till 95 procent motsvarande år.

Frågeställningar

En central fråga för konferensen var: Vad ska en kommunal bredbandssamordnare egentligen göra inom ramen för sitt uppdrag och hur ser verkligheten ut? Deltagarna gavs möjlighet att lyssna på presentationer av olika aktörer, intressenter och påverkare samt att diskutera och utbyta erfarenheter. Ämnen som diskuterades var bland annat utmaningar med bredbandsutbyggnaden, hur målen i regeringens bredbandsstrategi ska uppnås och vad som krävs av de olika aktörerna för ett helt uppkopplat Sverige 2025.

Samverkan

Något som var återkommande i diskussionerna var vikten av att olika aktörer samverkar för att vi tillsammans ska nå en framgångsrik bredbandsutbyggnad i hela Sverige. En annan fråga som återkom var vikten av att kartlägga hur bredbandsutbyggnaden och behovet av insatser ser ut och förankra det i strategier och handlingsplaner på kommunal och regional nivå. En tredje fråga som diskuterades var att

det finns ett stort behov av att kommunicera nyttan av att som användare investera i snabbt och tillförlitligt bredband för framtiden.

Södermanland

Södermanland presenterade också det arbetsätt som har lagt grunden för en framgångsrik dialog och samarbete med och mellan kommunerna i länet. Vi berättade även om de digitala kartor som tagits fram av Länsstyrelsen för att visa på de områden dit särskilt fokus på fiberutbyggnaden behöver riktas.

Nära dialog

Konferensen var fullsatt med närmare hundra deltagare och de flesta stannade över natten på konferenshotellet Båsenberga eller i närliggande log. Det bidrog till en nära dialog mellan alla deltagare vilket i sin tur lyfte hela konferensen. De som inte hade möjlighet att närvara på plats har kunnat ta del av innehållet på regionförbundets Facebooksida och titta på stora delar av konferensen som vi sände direkt. □

Konferens

DIGITALISERA NU!

“ Digitalisering spänner över samhällets
alla delar, från den enskilda individen till de
stora välfärdssystemen.

Digitalisering är numera en grundförutsättning för att klara att leverera framtidens välfärdstjänster. Därför bjöd Regionförbundet Sörmland och Länsstyrelsen Södermanlands län tillsammans in till konferens. På plats fanns politiker och tjänstemän från kommuner och landsting, alla med ett stort intresse av att få mer kunskap om vilka utmaningar och möjligheter som digitaliseringens medför. Landshövdingen invigde konferensen som hölls på Hedenlunda Slott i Flen i september 2016.

Frågeställningar

Digitalisering spänner över samhällets alla delar, från den enskilda individen till de stora välfärdssystemen. Försöker man besvara alla frågor samtidigt blir det rörigt och omöjligt att få en struktur, det är svårt att veta var man ska börja. Under dagen bröts utmaningarna ner till några olika frågeställningar och med flera duktiga föreläsare behandlades frågor som dessa:

- Vad står ordet digitalisering för?
- Vad innebär det att digitalisera en verksamhet?
- Betydelsen av bredband och vikten av kommunalt engagemang.
- Vilken betydelse har ledarskapet i den här omvandlingen?
- Vikten av öppen data.

Ledarskap

Ett genomgående budskap i konferensen var vikten av ett bra ledarskap. Föreläsare i offentlig sektor behöver ta hand om utmaningarna både gentemot medborgarna och gentemot de egna verksamheterna. Ingen kommer att klara sig utan digitaliseringen, men det är samtidigt viktigt att ha respekt för att alla inte följer med i samma takt och att ta en sak i taget. Digitalisering handlar mer om att ställa om verksamheter och arbetssätt än tekniska utmaningar. För det behövs också ledare som förstår och kan utöva ett bra ledarskap. Ledarskapet behövs dessutom på alla nivåer av en organisation.

Sammanfattning

Konferensen var den första inspirationsdagen om och kring digitalisering i Södermanland. Den var mycket uppskattad och det fanns önskemål om att den skulle vara årligt förekommande. Genom digitaliserade processer kan välfärdstjänsterna förbättras och det är hög tid att sätta igång. Med en mängd exempel från verkligheten och goda råd inför de utmaningar som följer förändringsarbetet kände sig många deltagare stärkta inför sin uppgift, och en konkret effekt är att det nu finns ett gemensamt digitaliseringsprojekt tillsammans med Landstinget och länets nio kommuner. Förhoppningen är flera aktiviteter och att digitalisering förs upp till den politiska dagordningen. □

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

REGIONFÖRBUNDET
SÖRMLAND